

آیا امامان اهل سنت شاگردان امام صادق سلام الله عليه بوده اند؟

پاسخ:

شکی نیست که اهل بیت عصمت و طهارت عليهم السلام با توجه به علم بی نظیری که داشته اند، همه مردم محتاج علوم آنان بوده اند. حتی در مواردی متعدد مخالفین نیز اعتراف کرده اند که محتاج علم آن حضرت بوده که برای مثال عمر بن خطاب دائما می گفت:

فكان عمر يقول لولا علي لهلك عمر.

اگر [حضرت] علی [سلام الله عليه] نبود، عمر هلاک می شد.

ابن عبد البر النمري القرطبي المالكي، ابو عمر يوسف بن عبد الله بن عبد البر (متوفای ۴۶۳هـ)، الاستيعاب فی معرفة الأصحاب، ج ۳ ص ۱۱۰۳، تحقیق: علی محمد البجاوی، ناشر: دار الجیل - بیروت، الطبعة: الأولى، ۱۴۱۲هـ

و یا همچنین عمر بن خطاب چنین می گفت:

وفی کتاب النوادر للحمیدی والطبقات لمحمد بن سعد من رواية سعید بن المسيب قال كان عمر يتعوذ بالله من معضلة ليس لها أبو الحسن یعنی علی بن ابي طالب.

عمر همیشه از مشکلی که حضرت علی عليه السلام نبود به خدا پناه می برد.

العسقلانی الشافعی، أحمد بن علی بن حجر ابوالفضل (متوفای ۸۵۲هـ)، فتح الباری شرح صحیح البخاری، ج ۱۳ ص ۳۴۳، تحقیق: محب الدین الخطیب، ناشر: دار المعرفة - بیروت.

جهت اطلاع بیشتر به لینک زیر مراجعه فرمائید:

<http://www.valiasr->

[aj.com/persian/shownews.php?idnews=۵۱۵۴](http://www.valiasr-aj.com/persian/shownews.php?idnews=۵۱۵۴)

حال به مواردی از تلمذ علماء و بزرگان اهل سنت در محضر امام صادق سلام الله

عليه اشاره می کنیم:

۱. آلوسی

آلوسی، از علمای اهل سنت در مقدمه کتاب «مختصر تحفه الاثنی عشریه» نیز از قول ابوحنیفه تصریح می کند که وی مدت دو سال از محضر امام صادق صلوات الله علیه استفاده برده است :

وهذا أبو حنیفة - رضی الله تعالی عنه - وهو بین أهل السنه کان یفتخر ویقول بأفصح لسان: لولا السنتان لهلك النعمان، یرید السنتین اللتین صحب فیهما لأخذ العلم الإمام جعفر الصادق - رضی الله تعالی عنه - . وقد قال غیر واحد أنه أخذ العلم والطریقه من هذا ومن أبیه الإمام محمد الباقر ومن عمه زید بن علی بن الحسین - رضی الله تعالی عنهم - .

این ابو حنیفه است که در بین اهل سنت بوده و دائما افتخار می کرد و با زبانی فصیح می گفت: اگر آن دو سال نبود، هلاک می شدم. مقصود [ابو حنیفه] دو سالی است که در طول آن از امام جعفر صادق [علیه السلام] کسب علم نموده است. و به تحقیق چندین نفر گفته اند که او علم و طریقت را این [یعنی امام صادق سلام الله علیه] و از پدرش امام باقر [سلام الله علیه] و از عمویش زید بن علی بن الحسین - رضوان خدا بر همه آنها باد - اخذ کرده است.

الألوسی، محمود شکری، مختصر التحفه الاثنی عشریه، ص ۸ ، ألف أصله باللغه الفارسیه شاه عبد العزیز غلام حکیم الدهلوی، نقله من الفارسیه إلی العربیه: (سنه ۱۲۲۷ هـ) الشیخ الحافظ غلام محمد بن محیی الدین بن عمر الأسلمی، حقه وعلق حواشیه: محب الدین الخطیب، دارالنشر: المطبعة السلفیه، القاهره، الطبعة: ۱۳۷۳ هـ .

و رک: القنوجی البخاری، أبو الطیب السید محمد صدیق خان بن السید حسن خان (متوفای ۱۳۰۷هـ)، الحطه فی ذکر الصحاح السنه ، ج ۱ ص ۲۶۴ ، ناشر : دار الکتب العلمیه - بیروت ، الطبعة : الأولی ۱۴۰۵هـ / ۱۹۸۵م .

۲. ابن تیمیه

ابن تیمیه هر چند در متن خود تصریح به شاگردی ابو حنیفه نمی کند، اما صراحتاً مالک بن انس، سفیان بن عیینه، شعبه، ثوری، ابن جریر، یحیی بن سعید و ... را از جمله کسانی می شمارد که در محضر امام صادق سلام الله علیه بوده اند چنان چه می نویسد:

فإن جعفر بن محمد لم يجيء بعد مثله وقد أخذ العلم عنه هؤلاء الأئمة كمالك وابن عيينة وشعبة والثوري وابن جريج ويحيى بن سعيد وأمثالهم من العلماء المشاهير الأعيان.

بعد از جعفر بن محمد (امام صادق سلام الله عليه) کسی به مانندش نیامده است و شخصیت ها و عالمان بزرگ اهل سنت همچون مالک و سفیان بن عیینة و [سفیان] ثوری و ابن جریج و یحیی بن سعید و مانند آنان از علمای مشهور و معروف، از وی علم آموخته اند.

ابن تیمیة الحرانی الحنبلی، ابوالعباس أحمد عبد الحليم (متوفای ۷۲۸ هـ)، منهاج السنة النبویة، ج ۴ ص ۱۲۶، تحقیق: د. محمد رشاد سالم، ناشر: مؤسسة قرطبة، الطبعة: الأولى، ۱۴۰۶هـ.

۳. محمد بن طلحة

وی نیز جمعی از علمای اهل سنت را ذکر می کند که از حلقه علمی امام صادق علیه السلام استفاده برده اند:

الإمام جعفر الصادق (عليه السلام) ... هو من عظماء أهل البيت وساداتهم (عليهم السلام) ذو علوم جمّة ، وعبادة موفرة ، وأوراد متواصلة ، وزهادة بينة ، وتلاوة كثيرة ، يتتبع معاني القرآن الكريم ، ويستخرج من بحره جواهره ، ويستتج عجائبه ، ويقسم أوقاته علي أنواع الطاعات ، بحيث يحاسب عليها نفسه ، رؤيته تذكّر الآخرة ، واستماع كلامه يزهد في الدنيا ، والافتداء بهديه يورث الجنة ، نور قسماته شاهد أنه من سلالة النبوة ، وطهارة أفعاله تصدع أنه من ذرية الرسالة . نقل عنه الحديث ، واستفاد منه العلم جماعة من الأئمة وأعلامهم مثل : يحيى بن سعيد الأنصاري ، وابن جريج ، ومالك بن أنس ، والثوري ، وابن عيينة ، وشعبة ، وأيوب السجستاني ، وغيرهم (رض) وعدوا أخذهم عنه منقبة شرفوا بها وفضيلة اكتسبوها.

امام جعفر الصادق از بزرگان اهل بیت (علیهم السلام) است، دارای دانش فراوان، همواره مشغول عبادت، همواره به یاد خدا بود، زهدی آشکار داشت و اهل تلاوت قرآن بود. در معانی قرآن کریم اهل تحقیق بود و جواهرات قرآن را استخراج می کرد و عجائبی را از قرآن نتیجه می گرفت و اوقات خود را برای انجام انواع طاعات الهی

تقسیم کرده بود به طوری که در آن اوقات به محاسبه نفس خود مشغول بود. دیدارش انسان را به یاد آخرت می انداخت و شنیدن کلامش موجب زهد در دنیا می شد و اقتدا به روش او، راهنمای بهشت بود. نور چهره زیبایش، گواه بر این بود که او از فرزندان انبیا است و پاکی اعمالش روشن گر این بود که وی از نسل رسالت می باشد. از علم او جماعتی از ائمه و بزرگانی مانند: یحیی بن سعید انصاری ، و ابن جریج ، و مالک بن انس ، و [سفیان] ثوری ، و [سفیان] ابن عیینه ، و شعبه ، و ایوب السجستانی و غیر از این ها استفاده برده و شاگردی ایشان را برای خود منقبت و فضیلتی برشمرده اند که موجب شرافت آنان بوده است.

الشافعی، محمد بن طلحة (متوفای ۶۵۲هـ)، مطالب السؤل فی مناقب آل الرسول (ع)، ص ۴۳۶ ، تحقیق: ماجد ابن أحمد العطیة. طبق برنامه کتابخانه اهل بیت علیهم السلام.

۴. محیی نووی

نویی نیز شاگردی بزرگان اهل سنت را چنین گزارش می کند:

روي عنه محمد بن إسحاق ويحيى الأنصاري ومالك والسفیانان وابن جریج وشعبه ويحيى القطان وآخرون واتفقوا علي إمامته وجلالته وسيادته.
محمد بن اسحاق و يحيى الأنصاری و مالک دو سفیان و ابن جریج و شعبه و يحيى القطان و دیگران از ایشان روایت نقل کرده و بر جلالت و امامت و آقایی او اتفاق نظر دارند.

النووی الشافعی، محیی الدین أبو زکریا یحیی بن شرف بن مر بن جمعة بن حزام (متوفای ۶۷۶ هـ)، تهذیب الأسماء واللغات، ج ۱ ص ۱۵۵ ، تحقیق: مکتب البحوث والدراسات، ناشر: دار الفکر - بیروت، الطبعة: الأولى، ۱۹۹۶م.

۵. خطیب تبریزی

خطیب تبریزی از استوانه های علمی اهل سنت نیز چنین می نویسد:

جعفر الصادق: هو جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابي طالب، الصادق کنیته أبو عبدالله كان من سادات أهل البيت روى عن أبيه وغيره سمع منه الأئمة الأعلام نحو يحيى بن سعيد وابن جریج ومالك بن أنس والثوری وابن عیینة وأبو حنیفة.

جعفر الصادق: او جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب، [لقبش] صادق و کنیه اش ابو عبدالله می باشد. ایشان از بزرگان اهل بیت بود و از پدرش و غیر پدرش روایت نقل کرده و ائمه و بزرگانی همچون: یحیی بن سعید و ابن جریج و مالک بن انس و سفیان ثوری و سفیان بن عیینه و ابو حنیفه از او روایت شنیده اند.

الخطیب التبریزی، محمد بن عبد الله، (متوفای: ۷۴۱ هـ)، الأکمال فی أسماء الرجال، ص ۱۹، بی جا، بی تا.

۶. ابو المحاسن ظاهری

وی که از علمای حنفی مذهب اهل سنت می باشد، برخی از علمای اهل سنت که در محضر حضرت بوده اند را بر می شمارد:

[ما وقع من الحوادث سنة ۱۴۸] وفيها توفي جعفر الصادق بن محمد الباقر بن علي زين العابدين بن الحسين بن علي بن أبي طالب رضي الله عنهم، الإمام السيد أبو عبد الله الهاشمي العلوي الحسيني المدني ... وكان يلقب بالصابر، والفاضل، والظاهر، وأشهر ألقابه الصادق ... وحدث عنه أبو حنيفة وابن جريج وشعبة والسفيانان ومالك وغيرهم. وعن أبي حنيفة قال: ما رأيت أفقه من جعفر بن محمد. آنچه در سال ۱۴۸ واقع شده است: و در این سال جعفر صادق فرزند محمد باقر فرزند علی زین العابدین فرزند حسین بن علی بن ابی طالب وفات کرد. او امام، آقا اباعبدالله هاشمی علوی حسینی مدنی بود. به صابر و فاضل و طاهر ملقب شده بود و مشهورترین القابش، صادق بود ... افرادی همچون ابوحنیفه و ابن جریج و شعبه و سفیان بن عیینه و سفیان و ثوری و مالک و غیر از اینها از او حدیث نقل کرده اند. و از ابوحنیفه نقل است که گفت: کسی را فقیه تر از جعفر بن محمد ندیدم.

الأتابکی، جمال الدين أبي المحاسن يوسف بن تغري بردي (متوفاي ۸۷۴ هـ)، النجوم الزاهرة فی ملوک مصر والقاهرة، ج ۲ ص ۶۸، ناشر: وزارة الثقافة والإرشاد القومي - مصر.

۷. ابن صباغ مالکی

علی بن احمد مکی، مشهور به ابن صباغ از علمای مالکی مذهب اهل سنت نیز می نویسد:

كان جعفر الصادق ابن محمد بن عليّ بن الحسين عليهم السلام ... وروي عنه جماعة من أعيان الأمة وأعلامهم مثل: يحيى بن سعيد وابن جريج ومالك بن أنس والثوري وابن عيينة وأبو حنيفة وشعبة وأبو أيوب السجستاني وغيرهم.

جعفر الصادق ابن محمد بن علي بن الحسين عليهم السلام ... از او جماعتی از بزرگان امت همچون: يحيى بن سعيد وابن جريج ومالك بن أنس والثوري وابن عيينة وأبو حنيفة وشعبة وأبو أيوب السجستاني و غير از اينها از او روايت نقل کرده اند.

المالكي المكي، علي بن محمد بن أحمد المعروف بابن الصباغ (متوفى ٨٨٥هـ)، الفصول المهمة في معرفة الأئمة، ج ٢ ص ٩٠٧-٩٠٨، تحقيق: سامي الغريزي، ناشر: دار الحديث للطباعة والنشر مركز الطباعة والنشر في دار الحديث - قم، الطبعة الأولى: ١٤٢٢ - ١٣٧٩ ش.

٨. ابن حجر هيثمي

وی نیز پیرامون شاگردی بزرگان اهل سنت من جمله ابو حنيفة چنين می نویسد:
جعفر ... وروي عنه الأئمة الأكابر كـيحيى بن سعيد وابن جريج والسفيانين وأبي حنيفة وشعبة وأيوب السخيتاني.

جعفر صادق [عليه السلام] ... پیشوایان بزرگی همچون: يحيى بن سعيد و ابن جريج و دو سفيان (سفيان ثوري و سفيان بن عيينه) و ابو حنيفة و شعبه و ابو ايوب سخيتاني از آن حضرت روايت نقل کرده اند.

الهيثمي، ابوالعباس أحمد بن محمد بن علي ابن حجر (متوفى ٩٧٣هـ)، الصواعق المحرقة على أهل الرفض والضلال والزندقة، ج ٢ ص ٥٨٦، تحقيق: عبد الرحمن بن عبد الله التركي - كامل محمد الخراط، ناشر: مؤسسة الرسالة - لبنان، الطبعة الأولى، ١٤١٧هـ - ١٩٩٧م.

٩. شبراوی

عبدالله بن محمد شبراوی از اعيان شافعي مذهب، بعد از ذکر نام امام صادق سلام الله عليه، از جمله شاگردان حضرت را مالک بن انس و ابوحنيفة بر می شمارد:
السادس من الائمة جعفر الصادق ذو المناقب الكثيرة و الفضائل الشهيرة روى عنه الحديث كثيرون مثل مالك بن انس و أبو حنيفة و يحيى بن سعيد و ابن جريج و الثوري.

جعفر صادق علیه السلام ششمین امام از ائمه دارای مناقب زیاد و فضائل مشهور می باشد از او بسیاری از محدثین بزرگ از جمله: مالک بن انس، ابوحنیفه، یحیی بن سعید و ابن جریر و ثوری.

الشبراوی الشافعی، عبد الله بن محمد بن عامر، الإتحاف بحب الأشراف، ۵۴، دار النشر: مصطفى البابی الحلبي وأخويه - مصر، بی تا.

۱۰. شبلنجی شافعی

مومن بن حسن شبلنجی از بزرگان اهل سنت در کتاب نور الابصار چنین می نویسد:

. روی عنه جماعة من أعيان الأئمة وأعلامهم كيحيى بن سعيد ومالك بن أنس والثوري وابن عيينة وأبي حنيفة وأيوب السختياني وغيرهم.

جماعت زیادی از پیشوایان بزرگ مانند یحیی بن سعید و مالک بن انس و ثوری و ابن عیینه و ابو حنیفه و ابو ایوب سختیانی و غیر اینان از او روایت نقل کرده اند.

شبلنجی الشافعی، حسن بن مومن، نور الابصار فی مناقب آل بیت النبی المختار، ص ۲۹۷، قدم له: دكتور عبدالعزيز سالمان، المكتبة التوفيقية، بی تا.

۱۱. زرکلی

خیر الدین زرکلی نیز می نویسد:

جعفر بن محمد الباقر بن علی زین العابدین بن الحسین السبط، الهاشمی القرشی، أبو عبد الله، الملقب بالصادق: سادس الأئمة الاثنی عشر عند الإمامیه. كان من أجلاء التابعین. وله منزلة رفيعة في العلم. أخذ عنه جماعة، منهم الإمامان أبو حنيفة ومالك. ولقب بالصادق لأنه لم يعرف عنه الكذب قط. له أخبار مع الخلفاء من بنی العباس وكان جريئاً عليهم صداعاً بالحق.

جعفر بن محمد باقر بن علی زین العابدین بن حسین نوه رسول خدا صلی الله علیه وآله، از بنی هاشم و قبیله قریش بود، کنیه اش اباعبد الله و لقبش صادق و ششمین امام از ائمه دوازده گانه شیعیان است. او از بزرگان تابعین بشمار می رود و در علم و دانش دارای منزلتی رفیع است و جماعت زیادی از او کسب علم کرده اند که از جمله آنها دو نفر از پیشوایان اهل تسنن امام ابوحنیفه و امام مالک هستند و

لقبش صادق است به خاطر این که هرگز کسی از او کذب نشنیده است و در خبرهای مربوط به او آمده است که وی برای اعتلاء حق پیوسته علیه خلفای بنی عباس در ستیز بوده و به مبارزه پرداخته است.

الزركلى، خير الدين (متوفى ١٤١٠هـ)، الأعلام، ج ٢ ص ١٢٦، ناشر: دار العلم للملايين - بيروت - لبنان، چاپ: الخامسة، سال چاپ: أيار - مايو ١٩٨٠ طبق برنامه مكتبه اهل البيت عليهم السلام.

١٢. على بن محمد دخيل الله

دکتر على بن محمد دخيل الله از محققين و نويسندگان معاصر وهابى در تحقيق کتاب الصواعق المرسله در پاورقى چنين مى نويسد:

هو جعفر بن محمد الباقر بن على زين العابدين بن الحسين السبط الهاشمى القرشى الملقب بالصادق. ولد سنة ٨٠ بالمدينة وهو سادس الائمة الاثنى عشرية عند الامامية، من اجلاء التابعين، أخذ عنه جماعة منهم الإمامان مالك وأبو حنيفة. وتوفى فى المدينة سنة ١٤٨.

او جعفر بن محمد باقر بن على زين العابدين بن حسين، نوه [رسول خدا صلى الله عليه و آله] از قبيله بنى هاشم، از قريش كه لقبش صادق بود. سال ٨٠ در مدينه به دنيا آمد. او ششمين امام از ائمه دوازده گانه نزد اماميه مى باشد و از بزرگان تابعين محسوب شده و جماعتى من جمله امام مالك و امام شافعى از او علم كسب كرده اند. در سال ١٤٨ در مدينه از دنيا رفت.

ابن قيم الجوزية، محمد بن أبى بكر بن أيوب بن سعد شمس الدين (متوفى: ٧٥١هـ)، الصواعق المرسله علي الجهمية والمعطله، ج ١ ص ٦١٦، المحقق: على بن محمد دخيل الله، دار النشر: دار العاصمة، الرياض - المملكة العربية السعودية، بى تا.

١٣. عبدالرحمن شرقاوى

شرقاوى از نويسندگان مشهور مصرى در كتاب ائمه الفقه التسعة، در باب مختص حضرت صادق سلام الله عليه، بعد از نقل سوالات سخت ابو حنيفة از آن حضرت و پاسخگويى آن وجود مقدس به تك تك سوالات چنين مى نويسد:

وصحبه أبو حنيفة النعمان بعد ذلك مدة سنتين يتلقى عنه العلم.

ابو حنیفه بعد از این قضیه، دو سال ملازم و همراه امام بود تا از او علم را فراگیرد.
الشرقاوی، عبدالرحمن، ائمة الفقه التسعة، ص ۴۹، دار النشر: دار الشروق، ۱۴۱۱ هـ
۱۹۹۱ م.

و همچنین در انتهای باب مختص به امام صادق سلام الله علیه چنین می نویسد:
توفی الامام جعفر الصادق الذی درس علیه الامام مالک وروی عنه أبو حنیفه
النعمان وتعلم منه وصحبه ستین کاملین قال عنهما أبو حنیفه النعمان: لولا السنتان
لهلك النعمان.

امام صادق [سلام الله علیه] از دنیا رفت در حالی که مالک در محضر او درس
خوانده و ابو حنیفه از او روایت نقل کرده و از او مطالبی فرا گرفته و مدت دو سال
کامل همراه ایشان بوده است و ابو حنیفه در مورد آن دو سال چنین می گوید: اگر آن
دو سال نبود، نعمان [یعنی ابو حنیفه] هلاک می شد.

الشرقاوی، عبدالرحمن، ائمة الفقه التسعة، ص ۵۱، دار النشر: دار الشروق، ۱۴۱۱ هـ
۱۹۹۱ م.

وی در جایی دیگر تصریح می کند که امام صادق علیه السلام استاد ابو حنیفه بوده
است:

وكان يقاوم كما قاوم أستاذه وصديقه الإمام جعفر الصادق من قبل البدعة تزوين
التكشف والانصراف عن هموم الحياة وترك الأمر كله لطبقة بعينها تملك وتستغل
وتحكم وتستبد.

ابوحنیفه مانند استاد و دوست خود امام صادق (علیه السلام)، در برابر بدعت، زیبا
نمایاندن تکلف و سخت گرفتن به خود(درویش گرایی) و دوری از مظاهر دنیا
مقاومت می کرد و او [ابوحنیفه] هر آنچه که از اختصاصات و ویژگی های این دسته
بود و به وسیله آن سوء استفاده و زورگویی و استبداد و تحکم می کردند، ترک کرد.

الشرقاوی، عبدالرحمن، ائمة الفقه التسعة، ص ۶۰، دار النشر: دار الشروق، ۱۴۱۱ هـ
۱۹۹۱ م.

وی همچنین در مورد مالک چنین می نویسد:

أفاد الإمام مالک من صحبة الإمام جعفر وأخذ عنه كثيرا من طرق استنباط الحكم
ووجوه الرأي وأخذ عنه البعض الاحكام فى المعاملات وأخذ الاعتماد على شاهد

دون شاهدین إذا حلف المدعی الیمین وکما أخذ من الإمام الصادق جعفر بن محمد اخذ من أبیه الإمام محمد الباقر بن علی زین العابدین بن الحسین بن علی بن أبی طالب.

امام مالک از ملازمت و همراهی با امام جعفر [صادق سلام الله علیه] استفاده برده و بسیاری از روش های استنباط حکم و نتیجه ی احکام را از او گرفته است و همچنین برخی از احکام معاملات و اعتماد بر یک شاهد و کمتر از یک شاهد – هنگامی که مدعی قسم بخورد – را از او فرا گرفت؛ چنان چه امام جعفر صادق [سلام الله علیه] از پدرش محمد باقر بن علی زین العابدین بن علی بن حسن بن علی بن ابی طالب [سلام الله علیهم اجمعین] اخذ کرده است.

الشرقاوی، عبدالرحمن، ائمة الفقه التسعة، ص ۸۷، دار النشر: دار الشروق، ۱۴۱۱ هـ
م. ۱۹۹۱

وی همچنین پیرامون حضور مالک در درس امام باقر و امام صادق سلام الله علیهما و مخالفت اعتقادی وی با اهل بیت علیهم السلام چنین می نویسد:

لزم مالک مجلس الامام محمد الباقر وابنه الامام جعفر وتعلم منهما علی الرغم من ان الرأيه فی الإمام علی بن أبی طالب کرم الله وجهه لا یرضی آل البيت وشيعتهم فقد فضل علیه أبابکر الصديق وعمر بن الخطاب وعثمان بن عفان رضی الله عنهم وجعل الامام علیا کرم الله وجهه ورضی الله عنه کسائر الصحابة.

مالک در مجلس محمد باقر و فرزندش جعفر صادق [سلام الله علیهما] همراه شد و از آن دو [علم] کسب کرد در حالی که نظر او در مورد امام علی بن ابی طالب که خدا از او راضی باشد، مور رضایت اهل بیت و شیعیان نبود چرا که او ابابکر و عمر و عثمان را بر او برتری می داد و امام علی بن ابی طالب که خداوند صورتش را نورانی گرداند و از او راضی باشد را مانند بقیه صحابه می پنداشت.

الشرقاوی، عبدالرحمن، ائمة الفقه التسعة، ص ۸۷، دار النشر: دار الشروق، ۱۴۱۱ هـ
م. ۱۹۹۱

از این کلام شرقاوی، این مطلب مشهود است که نظریه برتری امیرمؤمنان سلام الله علیه بر سایر صحابه حتی از زمان خود اهل بیت علیهم السلام و پیروانشان مطرح بوده است.

۱۴. عبد الحلیم الجندی

عبد الحلیم الجندی، استاد و محقق بزرگ معاصر اهل سنت می نویسد:

فلقد تتلمذ أبو حنیفة ومالك للإمام الصادق، وتأثر كثيرا به، سواء في الفقه أو في الطريقة. ومالك شيخ الشافعي والشافعي يدلي إلي أبناء النبي بأسباب من العلم والدم. وقد تتلمذ له أحمد بن حنبل سنوات عشرة. فهؤلاء أئمة أهل السنة الأربعة، تلاميذ مباشرون أو غير مباشرين للإمام الصادق.

ابوحنیفة و مالک بن انس شاگرد امام صادق [سلام الله علیه] بودند و چه در فقه و چه در طریقت بسیار تحت تاثیر ایشان بودند و مالک، استاد شافعی است و شافعی [مردم را] به فرزندان پیامبر [صلی الله علیه و آله] رهنمون می ساخت که با آنان ارتباط خانوادگی [وصلت فامیلی] برقرار کنند و از علم آنان بهره بگیرند. احمد بن حنبل ده سال از او آموخت. این ها امامان چهارگانه اهل سنت هستند که دانش آموخته گان مستقیم و غیر مستقیم امام صادق [سلام الله علیه] بودند.

الجندی، عبد الحلیم، الإمام جعفر الصادق، ص ۳، دار المعارف، مصر - قاهره.

۱۵. محمد أبو زهره

محمد ابو زهره از نویسندگان و عالمان سنی مذهب معاصر نیز چنین می نویسد:

فأئمة السنة الذين عاصروه تلقوا عنه وأخذوا، أخذ عنه المالک رضی الله عنه، وأخذ عنه طبقة مالک، كسفيان بن عيينة وسفيان الثوري، وغيرهم كثير وأخذ عنه أبو حنیفة مع تقاربهما في السن، واعتبره أعلم أهل الناس، لأنه أعلم الناس باختلاف الناس، وقد تلقى عليه رواية الحديث طائفة كبيرة من التابعين، منهم يحيى بن سعيد الناصري وأيوب السخيتاني وابان بن تغلب وأبو عمرو بن العلاء وغيرهم من أئمة التابعين في الفقه والحديث.

امامان اهل سنت، کسانی که معاصر او [امام صادق سلام الله علیه] بوده اند، از او استقبال کرده و علم را از او گرفته اند. مالک و هم طبقه های او [از نظر زمانی] مانند: سفیان بن عیینة و سفیان ثوری و مانند اینها بسیار زیاد هستند. ابوحنیفة نیز از او علم کسب کرده در حالی که سنشان نزدیک به هم بود و او را عالم ترین مردم می دانست چرا که او از عالم ترین مردم به اختلافات دیگران بود و گروه زیادی از تابعین نیز از

آن حضرت روایت نقل کرده من جمله: یحیی بن سعید انصاری و ایوب سختیانی و ابان بن تغلب و ابو عمرو بن علاء و غیر از اینان از بزرگان تابعین در فقه و حدیث.

ابوزهره، محمد، الامام الصادق حیاتہ وعصرہ - آرائہ وفقہ، ص ۶۶، بی تا، بیجا.

وی در جایی دیگر، اعتراف می کند که به اتفاق اهل سنت مالک شاگرد امام صادق علیه السلام بوده است:

وإنه من المتفق عليه أخذ أن المالک رضی الله عنه کان یختلف إليه، ویأخذ عنه.

رفت و آمد مالک نزد امام صادق [سلام الله علیه] و علم آموزی از ایشان، مورد اتفاق اهل سنت است.

ابوزهره، محمد، الامام الصادق حیاتہ وعصرہ - آرائہ وفقہ، ص ۸۹، بی تا، بی جا.

همانطور که ملاحظه شد بزرگان اهل سنت شاگردان امام صادق صلوات الله و سلامه علیه بوده و گر چه از منهج فقهی و اعتقادی ایشان به صورت کامل پیروی نکردند اما ریزه خوار خوان علم آن حضرت بودند. حال سؤالی که مطرح است، این می باشد که چرا اهل سنت به جای اینکه در تمامی مسائل از امام صادق و اهل بیت پیامبر صلوات الله و سلامه علیهم پیروی کنند و همانند شیعه تابع ایشان باشند، چرا آن بزرگواران را رها کرده و به دنبال شاگردان ایشان هستند.

نتیجه:

پس در نتیجه ثابت شد که بزرگان و علماء و حتی امامان چهارگانه اهل سنت [ابوحنیفه، مالک بن انس، محمد بن ادریس شافعی، احمد بن حنبل] به صورت مستقیم و یا با واسطه شاگردان آن حضرت بودند. طبیعتاً شایسته بود آنان به مقتضای شاگردی نزد آن حضرت، همانند زاره و محمد بن مسلم، از منهج ایشان در علم فقه و مسائل اعتقادی به طور کامل پیروی می کردند اما این قصوری بود که آنان مرتکب شدند چنانچه عده ای از صحابه رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز به تصریح منابع اهل سنت نه تنها منهج رسول خدا صلی الله علیه و آله را پی نگرفتند بلکه حتی به ایشان نسبت هذیان دادند و به قطع و یقین این مسائل موجب نقصی بر حضرت رسول صلی الله علیه و آله و یا امام صادق صلوات الله و سلامه علیه نخواهد بود بلکه اشکال متوجه کسانی است که از آن بزرگواران پیروی نکردند. بنابراین سزاوار

است اهل سنت به جای پیروی از برخی ریزه خواران علم آن حضرت، همانند شیعه در تمامی مسائل دینی از اقیانوس علم و فضل امام صادق و اهل بیت پیامبر صلوات الله و سلامه علیهم پیروی کنند و تابع ایشان باشند.

موفق باشید

گروه پاسخ به شبهات

موسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف